

Leopoldina Veronika Banaš:

ESTETSKA KOMUNIKACIJA S KNJIŽEVNOUMJETNIČKIM TEKSTOM

Školske novine, Zagreb 1991.

Za svoje djelo *Estetska komunikacija s književnoumjetničkim tekstom* Leopoldina Veronika Banaš u prvom rečenici Uvoda kaže da je ono priručnik/monografija. Priručnik je, poznato je, knjiga namijenjena djelatnicima određene struke, a njezinim su glavnim sadržajem napuci, podaci, primjeri korisni za neposredan rad u toj struci. Priručnik je, stoga, svojevrsno pismo što ga jedan stručnjak upućuje drugome. Monografija se, pak, bavi određenom temom na znanstvenoj razini težeći što cjelovitijoj spoznaji i njezinu što egzaktnijem tumačenju. Monografija je, stoga, zahtjevniji tekst za onoga tko je stvara, a poglavito za onoga koji se zaputio prema njezinu meritumu. Razloge takvom dvojako-me određenju vlastitoga djela potražiti ćemo najprije među autoričnim biografskim podacima.

Rođena Zagrepčanka školovala se uistinu diljem Hrvatske, ali i u inozemstvu. Pohađala je: gimnaziju, koledž, učiteljsku školu, pedagošku akademiju i filozofski fakultet, nešto kao redovni, a nešto kao izvanredni učenik, odnosno student. Kasnije je magistrirala i doktorirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Učiteljem hrvatskog jezika bila je na osnovnoj i srednjoj školi, suradnik i predavač na Pedagoškoj akademiji u Rijeci, a aktivnu je službu okončala kao izvanredni profesor na Filološkom odjelu Pedagoškog fakulteta u Rijeci, kolegij Metodika nastave književnosti. Prema tome impozantnome popisu učilišta na kojima je bila, što u ulozu učenika, a što u ulozu učitelja, može se potvrditi iskustveno

znanje kako nastavnog procesa, tako i nastavničkog posla. Otud, vjerujemo, autoričina želja da pomogne praktičaru. Mogli bismo reći i to da je naznakom "priručnik" željela ohrabriti i motivirati potencijalnoga korisnika da ne odustane od čitanja ako mu se uvodne stranice učine ponešto dalekima.

Na tim se, pak, stranicama očituje druga strana autorskoga lika Leopoldine Veronike Banaš, ona znanstvena. Pratimo li naslove prethodno objavljenih radova, uzmemo li u obzir magistarski rad s naslovom *Metoda rada na umjetničkom tekstu u osnovnoj školi*, doktorsku disertaciju *Komunikacija s književnoumjetničkim tekstom u nastavi književnosti*, moći ćemo ustanoviti kontinuitet znanstvenoga bavljenja temom, te njegov rezultat pronaći u knjizi o kojoj ovdje govorimo. Svakako da je višegodišnje razmišljanje o tako složenu predmetu kakav je onaj što je izložen u monografiji V. L. Banaš, moralo istraživača potaći na znanstvene i stručne diskurse, na proširenje teorijskog obzora koji pruža dovoljan odmak od teme kao uvjet njezina boljeg poimanja. O tome autorica u već spomenutom Uvodu kaže:

"Teorijski se diskurs ove knjige otvara na supstratnoj znanstvenoj razini, slijedi spoznaje o komunikološkoj zakonitosti crpljene iz opće teorije sistema /kibernetike/, teorije interakcije, teorije informacije, teorije jezične komunikacije, semiotike, tekstovne lingvistike, teorije literarne komunikacije, hermeneutike, estetike, gnoseologije - smatrajući da supstratne spoznaje pružaju metodološku osnovu koja može usmjeriti i osmisлити metodičku teoriju i njezinu primjenu" (str. 5).

Autorica otvara svoj diskurs poglavljem *Osnovni pojmovi komunikacije*. Prapočetke komunikacije stavlja u vrijeme ljudskog grupiranja i zajedništva. Za komunikaciju kaže da znači isto što i društvena interakcija, te da je predmetom komunikologije fenomen komunikacije uopće. Izlaže teorije koje se bave

jezičnim znakovnim sustavom u funkciji komunikacije.

Trijadičko jedinstvo jezičnoga znaka pojašnjava u dionicama o relaciji sredstva znaka, relaciji objekta i relaciji interpretacije znaka. Slijede izlaganja odnosa informacije i komunikacije, komunikacije i komunikacijskog repertoara, te dionica o smetnjama, preprekama u jezičnoj komunikaciji. Među prepreke ubraja: veće razlike u poznavanju/primjeni zajedničkoga jezika i posebnosti toga jezika s pojašnjenjem da se misli na stilove, dijalekte, sociolekte i idiolekte; prepreke su i historizmi, nerazlikovanje jezičnog i estetskoga koda te, na planu prirodnoga jezika, "u neidentičnosti značenja između komunikatora, a javlja se na relaciji između znakova i izvan znakovnog svijeta/repertoara, između uporabe riječi i razumijevanja stvari" (str. 30). Dionicu zaključuje misao da savladavanje prepreka otvara put novim spoznajama. Tumačeći univerzalni jezikovnoznakovni komunikacijski model autorica iznosi učenje Karla Bühlera, a kao primjere iz lirike prema osnovnim funkcijama jezika, odnosno intergenealoškoj podjeli lirike, navodi stihove D. Cesarića, T. Ujevića, C. Zlobeca, K. Brodžićkog, L. Kostića, F.K. Frankopana, V. Nazora i B. Čopića.

Poglavlje *Komunikološka zakonitost u književnom stvaralaštvu* počinje inspirativnim interpretacijama stihova V. Nazora i D. Cesarića, očitujući poznavanje Gadamerovih i Lotmanovih teorija i sklonost njima. Učenje J. M. Lotmana izloženo je u poglavlju *Književni konotativni sustav (estetski znak)*. Njemu su pridružena razmišljanja Maxa Bensea.

Autorica se dalje bavi vremenom i prostora u književnome djelu, književnom komunikacijom, književnim tekstom kao komunikacijskim modelom, te komunikacijom s književnoumjetničkim tekstom. Tu je autorica na području teorije recepcije, nakon čega, jasno, usmjerenje prema pomoći pri-

maocu u razumijevanju estetskoga koda, odnosno, slijedi uvođenje pojma "hermeneutika" u metodička razmišljanja. Ova se dionica knjige zaključuje uvođenjem i obrazlaganjem termina "primarna književna komunikacija" ili komunikacija s književnoumjetničkim tekstom (koja se ostvaruje kao vanjska aktivnost ili kao unutrašnja aktivnost), te "sekundarna književna komunikacija" ili komunikacija o književnom tekstu, o književnosti.

S tom je teorijskom aparaturom V. L. Banaš prišla nastavi književnosti. U poglavlju *Komunikacija s umjetničkim tekstom u nastavi književnosti* ustvrđuje da se u nastavi književnosti odvijaju obje opisane komunikacije i to neodvojivo, a estetsku komunikaciju veže uz "hermeneutičku logiku pitanja i odgovora". Za komunikaciju s tekstom kaže da se odvija na unutrašnjoj, misaonoj, a komunikacija o tekstu na vanjskoj, govornoj razini. Ovdje bi bilo nesvrhovito upustiti se u razmatranja autoričinih razloga ovako decidirana odvajanja mišljenja i govorenja, odnosno isključivanja iz razmatranja onoga što Vigotski naziva "unutrašnjim govorom". A to poglavito stoga što i sama autorica u slijedu izlaganja te distribucije kaže: "Jezični iskaz /izlaganje/ tumači spoznaju, a isto tako pokreće, motivira, usmjerava naredni stupanj mišljenja, spoznavanja. Izlaganje prati mišljenje, mišljenje prati izlaganje" (str. 101).

Na metodičkome planu uspostavlja se komunikacijski model. On se ostvaruje kao: a) metodička interakcija nastavnik - učenik/učenici koja se ostvaruje govorno, a uključuje b) komunikaciju s književnoumjetničkim tekstom i komunikaciju s književnoumjetničkim tekstom, te c) komunikaciju o književnoumjetničkom tekstu/djelu i o književnom stvaralaštvu uopće.

Estetsku literarnu komunikaciju autorica opisuje kao dijalog među dvama subjektima, a to su tekst i recipijent. Uz pomoć Maxa Bensea, uz prikaz dvosmjernosti komunikacije, autorica dolazi do rezultata književnona-

stavne estetske komunikacije a to je "estetska promijena, proces u estetskoj svijesti subjekta/komunikatora" (str. 114).

S tih polazišta u knjizi su razvijena dva metodička modela. Prvi donosi metodičku interpretaciju Marinkovićeve novele *Ruke* u IV. razredu srednje škole. U 14 komunikacijskih situacija ostvaren je nastavni proces planiran u 10 nastavnih situacija. U knjizi su prikazane sljedeće: 4. Motiv "ruke" u književnosti, a posebno u prozi R. Marinkovića, 5. Retroaktivno provjeravanje obzora očekivanja, 6. Semantiziranje naslova, 7. Likovno-literarna korelacija motiva "ruke", 8. Iskazivanje početne recepcije, 9. Interpretacija novele, 10. Zadaci za samostalan rad.

Drugi metodički model ostvaren je interpretacijom ulomka iz Šimunovićeve autobiografske proze *Mladi dani* što se u čitankama tradicionalno naslovljuje s *Na Beglučkim livadama*, i to u VII. razredu osnovne škole. Metodički komunikacijski model obuhvaća dvosat, a ostvaren je prema sljedećoj shemi: 1. Doživljajno-spoznajna motivacija učenika, 2. Najava teksta i njegova lokalizacija, 3. Interpretativno čitanje teksta, 4. Emocionalna i intelektualna pauza, 5. Objavljivanje doživljaja, 6. Interpretacija teksta, 7. Sinteza.

U tim je metodičkim modelima V. L. Banaš potvrdila istinu da stvaralaštvo u nastavi uvijek počinje od stvaralačkog rada nastavnika. Ovdje je riječ o sretnu sklopu znanja i umijeća.

U svojoj monografiji/priručniku autorica je pokazala da je metodika multidisciplinarno utemeljena znanost, i to od onih znanosti koje svoju svrhu nalaze u praktičnoj primjeni znanstvene spoznaje, iz čega slijedi pridjevak primijenjena znanost.

U knjizi su još *Kazalo*s više od 150 imena, *Literatura* sa 122 jedinice te *Bilješka o piscu*. Knjiga ima ukupno 184 stranice. Dovoljno da se izloži sadržaj, postave brojna pitanja, ispišu odgovori na neka, te odagna strah su-

vremenoga čitaoca od opširnosti i zatvorenosti teksta. Knjiga je metodička u punom smislu te riječi, a dobro se ulančuje na 15. mjesto biblioteke *Jeziik i književnost* izdavača *Školskih novina* iz Zagreba.

Zdenka Gudelj-Velaga

Goran Kalogjera

JUŽNOSLAVENSKA KNJIŽEVNA PROŽIMANJA

Matica hrvatska Rijeka, Biblioteka Val, Rijeka, 1991.

Svojom se prvom knjigom *Hrvatsko-makedonske književne veze* (ICR, 1988) Goran Kalogjera upustio u istraživanje hrvatsko-makedonskih književnih veza, što je umnogome upotpunilo do tada šture spoznaje o odnosima, vezama i utjecajima između dviju književnosti. Knjiga *Južnoslavenska književna prožimanja* nastavak je Kalogjerina zanimanja za odnose književnih, jezičnih i kulturnih dodira hrvatske i makedonske književnosti. Racinov boravak u Hrvatskoj, koji je Kalogjera već opisao u svojoj prvoj knjizi, ovdje ima određenu nadopunu u poglavlju naslovljenu *Racinovi susreti s Hrvatskom i njenom književnošću*. U ovom je poglavlju Kalogjera ispisao pet studija o vezama makedonskog pjesnika Koče Racina s hrvatskim književnicima - Jurjom Kaštelanom, Dragom Ivaniševićem, Pavlekom Miškinom, Josipom Caziijem, uputio na moguću utjecaj *Balada Petrice Kerempuha* na Racinovo okretanje narodnim makedonskim govorima, u potpunosti rekonstruirao Racinove sudske procese u Hrvatskoj, koji su okončani u Splitu, istražio njegov dvodnevi boravak na Sušaku, s kojeg su odaslana njegova ljubavna pisma Rahilki Firfovoj u Skoplje, te zaokružio ciklus studijom *Racin i čakavski pjesnici*, u